2021 03 08 Laima Vincė
bernardinai.lt
Vidutinis skaitymo laikas: 3 min.

Apie moteriškumą N. Bražėnaitės ir J. Lukšos-Daumanto susirašinėjime

Nijolė ir Juozas Treifelbergo kalnuose per vestuvės. Laimos Vincės archyvo nuotrauka

Klausiu Nijolės Bražėnaitės-Lukšienės, ką skaitytojas turėtų suprasti, ko išmokti iš jos ir Juozo meilės laiškų? „Jei kas nors supras, kad ir tokiomis sąlygomis galima būti laimingiems, tai jiems tikrai padės.“

Kartu su Nijole esame nemažai nuveikusios kartu, parengusios dvi knygas. Mano duktė Saulė lauke žaisdavo su jos anūke Emily, kol mudvi su Nijole rengėme jos mamos laiškų knygą „Dar valandėlė…“ ir kai verčiau Juozo Lukšos-Daumanto „Partizanus“ į anglų kalbą, taip pat ateidavau pasitarti, pavartyti ankščiau išleistus „Partizanų“ leidimus.

Mūsų abiejų šeimas sieja ilga bendra istorija. Jau keturios kartos mano šeimos narių draugauja su Nijole ir jos šeima. Mano močiutės sesuo Elena Čiurlytė-Barnet lankė „Aušros“ mergaičių gimnaziją, mokėsi vienoje klasėje su Nijolė ir jos dvyne seserimi Vida. Tai buvo po to, kai staigiai nuo širdies smūgio mirė Nijolės tėvas ir šeima persikėlė į Kauną.

Nijolė bendravo su mano močiute ir seneliu Janina ir Anicetu Simučiais ir juos gerbė. A. Simutis buvo nepriklausomos Lietuvos generalinis konsulas ir atkurtos Lietuvos pirmas ambasadorius prie Jungtinių Tautų. Mudvi su Nijolė bendraujame jau tris dešimtmečius. Nepaisant amžiaus skirtumo, mūsų draugystė atvira ir artima. Nijolė mane vadina savo trečia dukterimi.

O man ji – intelektualios moters pavyzdys. Jos pasakojimai apie prieškario lietuves moteris, jų dvasinius ir meninius siekius, jų troškimą baigti aukštesnį mokslą, įsigyti išsilavinimą, garbingai išlaikyti įsipareigojimą ir profesijai, ir pareigą šeimai, jų pasiaukojimą bendruomenei, o galiausiai jų emocinį autentiškumą ir atvirumą bei sugebėjimą mylėti artimą suteikė man gyvenimo pagrindus. Visa tai atsispindi Nijolės ir Juozo laiškuose.

Juozas laiškuose su pagarba rašo apie savo motiną, apie merginas, kurios aukojosi dėl Tėvynės, tarnaudamos kaip ryšininkės. „Man Juozas pasakodavo apie merginų ryšininkių drąsą Lietuvoje“, – prisimena Nijolė. Viename laiške Juozas aprašo merginų ryžtingumą kovoje už Lietuvos laisvę:

Šiandien 9 val. ryto buvo apsupta 200 rusų Šarūno slėptuvė. Po kelių valandų kautynių slėptuvėj gynęsi partizanai nusižudė. Tie patys rusai prie slėptuvės pas pil b. aptiko ryšininkės Jūratę ir Ramunę. Jūratė, išsitraukus pistoletą, sužeidė vieną rusą ir nusišovė. Ramunę pavakariop pusgyvę rusai atvedė į Pakuonį su tardant sulaužytais sąnariais. (Juozas Nijolei, Paryžius, 1949 02 16)

Nijolė prisimena, kad tarpukariu tiek Kaune, tiek provincijos miesteliuose ir kaimuose daug dėmesio buvo sutelkta į moterių edukaciją. Merginai buvo svarbu lavintis, įsigyti profesiją. Intelektualų šeimose moteris ir vyras buvo lygūs. Tą ir aš atsimenu iš savo senelių, Simučių, šeimos pavyzdžio. Močiutė visuose renginiuose dalyvaudavo kartu su seneliu, talkininkaudavo kaip jam lygus asmuo. Po mano močiutės mirties kiekvieną rytą atsikėlęs senelis pabūdavo kartu su jos portretu, pabendraudavo su ja mintimis.

Vidos Bražėnaitės duktė Mika pasakojo, kad, kai po dešimtmečius trukusių pastangų šeima atsivežė motiną Konstanciją Bražėnienę į Niujorką po Sibiro tremties, pirmi jos žodžiai dukrai, dviešimt metų nematytai Vidai buvo: „Kodėl nebaigei savo studijų?“

Nesvarbu, kad bombos tada krito ant galvų ir ji sirgo tuberkulioze, o emigravusi į Australiją susilaukė iš karto net šešių vaikų, universiteto diplomas moteriai būtinas! Tas ryžtas siekti mokslų, lavintis, dirbti visuomenės gerovei ir man buvo stipriai įdiegtas augant Amerikos lietuvių diasporoje.

Įdomu? Prenumeruokite naujienlaiškį ir skaitykite mus kasdien

Jūsų el. pašto adresas

REGISTRUOTIS

Susipažinau su taisyklėmis

Juozo laiškuose jaučiame pagarbą Nijolei, kaip asmenybei. Juozo žodžiai apie tai, kaip jis įsivaizduoja meilę ir draugystę, liudija, kad meilė moteriai jam turėjo remtis sielos draugyste ir gilesnėmis vertybėmis, nei „vienas į kitą žiūrėjimas“.

Aš neįsivaizduoju ir tokios nenorėčiau meilės, kuri niveliuotųsi tik „vienas į kitą žiūrėjimu“, o nesibazuotų platesnėmis perspektyvomis. Be to neįsivaizduoju ir šeimos laimės. Kitokios meilės reikėtų ieškoti dviejų pavasariškų gimnazistų įsimylėjimo pasėkoje. (Juozas Nijolei, Paryžius, 1949 01 12)

Juozas gerbdamas Nijolę laiške padėkoja jai už draugystę: *Dėkoju, kad man leidi Tave visad justi šalia savęs.* (Juozas Nijolei, Paryžius, 1949 01 12)

Pagarbą, meilę ir palaikymą Juozas išreikšdavo laiškais: *Laikykis, mano Aukso svajone jausdama, kad kiekvienoje valandoje aš esu su Tavim.* (Juozas Nijolei, Paryžius, 1959 05 12) Arba: *Apie Tave, Auksel, man svajoti yra prabanga. Ir šiandien aš po pusvalandžio vėl užimtas. Tačiau gal tas ir gerai, nes brangūs dalykai turi būti retai ir sunkiai pasiekiami.*

Nijolei nepatiko, kaip ji buvo vaizduojama Jono Vaitkaus filme „Vienui Vieni“. Ji džiaugėsi, kad filmo siužetas buvo sutelktas į pokario rezistenciją, tačiau jai atrodė, kad ją vaidinusi aktorė ir režisierius nesuprato, kokios stiprios ir išsilavinusios buvo pirmos nepriklausomybės moterys. „Mane filme pavaizdavo kaip gražią besikikenančią vištelę, o aš tokia nebuvau“, – tvirtai pasakė pirmą kartą filmą pamačiusi Nijolė.

Dar įžeidimas, kad J. Vaitkaus filme jos vaidmens statusas nuo daktarės nusirito iki paprastos medicinos seselės. Tapti mergina, kuri didvyriui susuka galvą – Nijolei netinkamas jų draugystės ir meilės atsindys.

Juozo auka tėvynei buvo ir Nijolės auka: *Aš žinau, Niliuk, kad toliau jau grumsiuos ne dėl savo vieno, bet dėl mudviejų garbės, kame Tu, Brangioji, lydėsi mane savais pergyvenimais ir savo malda*. (Juozas Nijolei, 1950 rugpjūtis, paskutinis laiškas prieš išskrendant į Lietuvą)